

СТАТТЯ НОМЕРА

УДК 343.85 (477)

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,
доктор юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ АГРЕСІЇ

Стаття присвячена характеристиці кримінологічних засад протидії злочинам агресії. Встановлено, що вони складають систему міждисциплінарних наукових начал, підходів, керівних положень в організації, розробці та реалізації заходів щодо ранньої, безпосередньої та посткримінальної превенції, які ґрунтуються на кримінологічних знаннях про детермінацію, закономірності відтворення злочинів агресії, механізм злочинної поведінки, особистість злочинця. У структурі кримінологічних засад запропоновано розглядати кілька базових взаємопов'язаних їх компонентів: орієнтуючий, структурний та функціональний. Надано їх характеристику.

Ключові слова: злочини агресії, протидія, кримінологічні засади, рівні, напрями, заходи.

Постановка проблеми. Злочини агресії – виклик геополітичній стабільності та потужний фактор руйнації гуманістичної перспективи. Вони мають різний, переважно завуальований, характер, не втрачаючи тим не менш своєї сутності, деструктивної спрямованості й властивості. Маючи своїм наслідком численні людські жертви, непоправну шкоду довкіллю, злочини агресії закладають фундаментальні протиріччя відтермінованого, а нерідко й позачасового, характеру. Сіючи ненависть, ворожнечу між народами, етнічними групами, вони сприяють збільшенню прірви між поколіннями, підсиленню нерозуміння, нетерпимості й ворожості, шкодять суспільній моралі, заснованій на цінності людини, на тому, що особистість почувається вільною та є відповідальною. А головне, що в злочинах агресії людина стає засобом, інструментом та водночас жертвою. Наша країна нині намагається протистояти цим злочинам.

Хоча Україна в цьому сенсі не є унікальною державою. Історія знає та, вочевидь, ще побачить чимало прикладів агресивних дій урядів країн, організацій на міжнародній, міждержавній арені. Сама суть політичної експансії, силового розширення меж владарювання лишається при цьому незмінною. Натомість трансформуються її способи, форми, що вимагає від національних урядів та міжнародної спільноти консолідації й об'єднання зусиль при виробленні проактивних заходів реагування на ймовірні загрози поширення злочинів агресії, а також ефективного припинення тих з них, що розпочалися та тривають. Існуюча міжнародна модель забезпечення безпеки протягом останніх кількох років продемонструвала свою неефективність. Пояснимо свою позицію. Обмежений спектр дій та численні політико-правові чинники обструкції у роботі Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН), вади у правовому регулюванні юрисдикційних та процедурних аспектів роботи Міжнародного кримінального суду, використання військово-політичних колективних утворень задля маскування злочинів агресії, ризики неконтрольованого поширення зброї масового знищення – далеко не повний перелік проблем, від вирішення яких без перебільшення залежить доля багатьох поколінь на планеті Земля. Сьогодні немає сумнівів у тому, що підвищення ефективності системи протидії злочинам агресії – нагальна потреба людства в цілому та українського народу зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Принагідно зауважимо, що різні політико-кримінологічні аспекти протидії злочинам агресії в тій чи іншій мірі висвітлювалися у працях таких вчених, як О. М. Бандурка, В. М. Бурлаков, Я. І. Гілінський, В. О. Глушков, О. М. Дрьомін, Н. А. Зелінська, П. О. Кабанов, О. М. Литвинов, В. В. Лунєєв, А. Л. Сморгунова,

А. М. Черниш, Д. А. Шестаков та деяких інших. У цьому аспекті варто відзначити монографію Ю. В. Орлова «Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності» (2016), в якій вчений серед іншого акцентує увагу на проблемах релятивізму в оцінках політичних злочинів, у тому числі й злочинів агресії, а також використання задля прикриття останніх так званих антитерористичних, гуманітарних інтервенцій. Проте слід додати, що, незважаючи на належний, сформований теоретичний доробок, питання кримінологічних засад протидії злочинам агресії окремо не досліджувалися, чим і зумовлюється актуальність теми цієї статті.

Метою статті є вироблення системного бачення кримінологічних засад протидії злочинам агресії, а також формулювання пропозицій щодо удосконалення способів запобігання їм.

Виклад основного матеріалу. Кримінологічні засади протидії злочинам агресії, як уже наголошувалося, складають систему міждисциплінарних наукових начал, підходів, керівних положень в організації, розробці та реалізації заходів щодо ранньої, безпосередньої та пост-кримінальної превенції, які ґрунтуються на кримінологічних знаннях про детермінацію, закономірності відтворення злочинів агресії, механізм злочинної поведінки, особистість злочинця – керівника того чи іншого вищого, центрального органу державної влади країни, від імені якої вчиняються агресивні дії. Ця система вміщує кілька базових взаємопов'язаних компонентів: орієнтуючий, структурний та функціональний. Розглянемо кожен окремо.

Орієнтуючий компонент кримінологічних засад протидії злочинам агресії являє собою аксіологічну (ціннісно-світоглядну) і телеологічну (цільову) основи кримінально-превентивної діяльності. Він має тривалу історію формування та на сьогоднішній день характеризується розвиненою мережею гуманістично-ліберальних орієнтирів і принципів. Ціннісно-світоглядний базис протидії злочинам агресії знайшов своє відображення в численних нормативно-правових актах ООН, в основних законах більшості держав світу. Вони всім відомі. Позначимо лише кілька з них, найбільш фундаментальних, на наш поклад, в аспекті досліджуваної проблематики. Згідно зі ст. 2 Статуту ООН [1], а також положеннями Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН (А/8802) від 24.10.1970 р. [2], ООН у своїй діяльності виходить з принципів **суверенної рівності** всіх її членів, **невтручання** у внутрішні справи держав. Усі члени ООН вирішують спори **мирним шляхом, утримуються від застосування сили** чи погрози її застосування, зобов'язані **співпрацювати** один з одним.

Отже, декларується виключно мирний формат міжнародних і міждержавних відносин, що, зрозуміло, виключає можливість застосування сили. Ці положення ґрунтуються на етиці гуманізму і концепції ненасильства, яка стала найбільш затребуваною після Другої світової війни, але під тягарем часу й маніпулювання суспільною свідомістю, розмиванням морального фундаменту соціогенезу, історичного фальсифікаторства потребують стимуляції та формування їх дієвих гарантії як на національному, так і геополітичному рівнях. Таким чином, на найближчу перспективу приведення утвердження ліберально-гуманістичної домінанти крізь призму концепції в публічному адмініструванні на місцевому, національному, регіональному та глобальному рівнях варто розглядати як генеральну мету у структурі орієнтуючого компонента кримінологічних засад протидії злочинам агресії. У подальшому вона має бути деталізована у ряді тактичних завдань, конкретний перелік та послідовність реалізації яких залежатиме від політико-економічної кон'юнктури, екологічної та кримінологічної ситуації.

Структурні елементи протидії злочинам агресії включають в себе: правову, ресурсну бази, систему суб'єктів загальної та спеціальної превенції. Ведучи мову про юридичну (правову) складову кримінологічних засад, звернемо увагу передусім на саме поняття «злочини агресії», яке передбачає деяку варіативність у тлумаченні, адже нормативно-правові джерела, в яких воно фігурує, не підпорядковані єдиному концептуальному баченню*.

Перш за все зауважимо, що вітчизняне законодавство про кримінальну відповідальність не оперує вказаним поняттям. Окремі його характеристики, виходячи з семантичного і телеологічного тлумачення, можна віднайти у складах таких злочинів, як пропаганда війни (ст. 436 КК України), планування, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437 КК України), застосування зброї масового знищення (ст. 439 КК України). Натомість у системі міжнародно-правових актів категорії «агресія» і «злочини агресії» є більш поширеними.

Так, згідно зі ст. 1 Резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 (XXIX) від 14.12.1974 р. агресією є застосування державою збройної сили

* Варто акцентувати й на необхідності відмежування злочинів агресії від агресивних злочинів, під якими в кримінологічній науці традиційно розуміють широкий спектр кримінальних актів деструктивної природи щодо заподіяння шкоди життю, здоров'ю людей, знищенню чи пошкодженню майна у різних конфігураціях кримінально-правових ознак. Разом із тим поява в юридичному дискурсі категорії «злочини агресії» зумовлена потребою термінологічної формалізації випадків використання державами сили у міжнародних відносинах. Таким чином, за своїм змістом злочини агресії розглядаються як прояви феномену міжнародної політичної злочинності.

проти суверенітету, територіальної недоторканності або політичної незалежності іншої держави чи порушення цього яким-небудь іншим чином, несумісним із Статутом ООН [3]. За міжнародними стандартами будь-яка з наведених дій, незалежно від оголошення війни, кваліфікується як акт агресії: а) вторгнення або напад збройних сил держави на територію іншої держави чи будь-яка військова окупація, чи будь-яка анексія території іншої держави або частини її із застосуванням сили; б) бомбардування збройними силами певної держави території іншої або застосування будь-якої зброї державою проти іншої; в) блокада портів чи берегів держави збройними силами іншої держави; г) напад збройних сил держави на сухопутні, морські або повітряні сили, морські і повітряні флоти іншої держави; е) застосування збройних сил однієї держави, що знаходяться на території іншої держави за згодою з приймаючою державою, у порушення умов, передбачених в угоді, або будь-яке продовження їх перебування на такій території після закінчення строку дії угоди; ф) дія держави, яка дозволяє, щоб її територія, яку вона надала в розпорядження іншій державі, використовувалася цією іншою державою для здійснення акту агресії проти третьої держави; г) засилення державою або від імені держави збройних банд, груп, іррегулярних сил або найманців, які застосовують зброю і силу проти іншої держави [3]. При цьому слід додати, що наведений перелік актів агресії не є вичерпним, і Рада Безпеки ООН може визнати й інші дії актами агресії.

З одного боку, така дискреція забезпечує гнучкість у правозастосуванні, з іншого – остання втрачає свій сенс, якщо її розглядати у системно-правовому зв'язку з організаційно-правовими засадами діяльності основних суб'єктів міжнародно-правового регулювання відносин, що виникають із приводу вчинення злочинів агресії, – Ради Безпеки ООН та Міжнародного кримінального суду. Перше, на чому варто зупинитися, – це можливість блокування прийняття рішень Радою Безпеки ООН про застосування сили проти держави-агресора шляхом накладання вето одним із постійних членів Ради Безпеки, навіть якщо вона сама є агресором. Вочевидь, сьогодні існує гостра потреба у виробленні міжнародно-правових механізмів подолання вето задля забезпечення можливості повноцінної реалізації ООН своїх функцій.

Якщо ж спробувати застосувати альтернативний механізм для припинення акту агресії – повноваження Міжнародного кримінального суду, то, по-перше, він за визначенням не є проактивним, застосовується постфактум, коли вже настали тяжкі наслідки. По-друге, у преамбулі до Римського Статуту Міжнародного кримінального суду чітко вказано: «Ніщо в цьому Статуті на повинно сприйматися як таке, що дає якій-

небудь державі-учасниці право втручатися у збройний конфлікт чи внутрішні справи іншої держави» [4]. Таким чином, і названий орган наднаціональної юрисдикції також виявляється малоефективним у запобіганні, припиненні злочинів агресії. Тож, варто робити акцент саме на удосконаленні правового регулювання функціонування Ради Безпеки ООН. Саме у розпорядженні цього суб'єкта перебуває ресурс (фінансовий, військово-технічний, людський) держав-членів ООН, який за необхідності може залучатися для консолідації коаліційних дій проти агресора.

Функціональні елементи системи протидії злочинам агресії є динамічними її компонентами та забезпечують реалізацію потенціалу структурних складових відповідно до їх призначення, статусу, фактичних можливостей. Вказані елементи включають в себе рівні, напрями та конкретні заходи кримінально-превентивної діяльності.

Серед рівнів варто виділити національний, регіональний та глобальний. Національний рівень характеризується цільовою локалізацією заходів, спрямованих на досягнення максимальних показників ефективності у функціонуванні внутрішньодержавних механізмів ранньої, безпосередньої та посткримінальної превенції злочинів агресії *як по відношенню до держави, так і з боку її керівників*. Йдеться перш за все про удосконалення правового, ресурсного, кадрового, інформаційного (у тому числі розвідувального та контррозвідувального, ідеологічного), організаційного та наукового забезпечення системи національної безпеки. Важливим її компонентом також є гарантування виконання взятих на себе державою міжнародних зобов'язань у сфері дотримання принципів і цілей збереження миру та безпеки у відносинах між державами. У цьому аспекті стратегічного значення набуває проблема функціональної спроможності правоохоронних та судових органів. Мова йде передусім про їх компетентнісний рівень, а також про ступінь політичної незалежності. Лише за наявності такої риси, як неупередженість, а також «імунітету» щодо впливу політичних чинників на їх функціонування можливе ефективне запобігання політичним злочинам, у тому числі й злочинам агресії, з боку вищого керівництва держави.

Регіональний рівень передбачає консолідацію зусиль держав певного регіону щодо забезпечення колективної безпеки від реальних чи ймовірних загроз стати жертвами злочинів агресії. До таких регіонів належать Європа в цілому (Організація з безпеки та співробітництва в Європі), Східна Європа (країни Вишеградської четвірки), країни Близького Сходу (Ліга Арабських Держав) тощо. Глобальний же рівень, відповідно, формується як наднаціональна система регулювання відносин між державами та міжнародними організаціями. Зрозуміло, що він є

рівнем функціонування органів та структур ООН, НАТО як військово-політичного блоку трансатлантичної політико-географічної природи.

Напрями протидії злочинам агресії визначаються основними її груповими факторами. Серед таких у науковій літературі зазвичай виокремлюють соціально-економічні, економіко-природничі, культурно-психологічні, управлінські, психолого-маніпулятивні, правові, політико-кон'юнктурні [5, с. 564]. До напрямів кримінально-превентивного впливу варто віднести: забезпечення стабільності економічного зростання; формування зовнішньої кредиторської заборгованості, а також параметрів інформаційної безпеки країни з урахуванням положень Воєнної доктрини України [6]; моніторинг та політико-правова стабілізація внутрішньо- та зовнішньополітичної ситуації з огляду на прогнози воєнно-політичних ризиків та їх проєкції на політичну кон'юнктуру національного, регіонального на глобального рівнів; реформування системи освіти на основі відновлення історичної правди, протидії фальсифікаторству, стимулювання національної пам'яті, поваги й шани до української державності.

Відповідно до цього спектр конкретних заходів з протидії злочинам агресії є вельми широким. Серед них доцільно, на нашу думку, виділити такі:

1) *економічні заходи*, що мають вживатися як із метою реформування економічних відносин, так і віднайдення нових шляхів їх реалізації. У цьому контексті доцільно, на наше переконання, підтримати Ю. В. Орлова у тому, що концептуалізація реформи системи господарювання має виходити з положень ідеології соціального лібералізму та передбачати окремим стратегічним напрямом формування системи енергетичної безпеки України на засадах різноджерельних надходжень енергоносіїв [5, с. 567];

2) *правові заходи*. На сьогодні є потреба в ґрунтовній науковій ревізії низки міжнародних нормативно-правових актів на предмет їх відповідності сучасним викликам і загрозам з боку агресивних суб'єктів глобальної та регіональної політики. Вочевидь, існує необхідність в удосконаленні правової регламентації діяльності Ради Безпеки ООН, Міжнародного кримінального суду, регіональних міжнародних організацій. Крім того, варто також акцентувати на важливості запровадження на національному рівні інститутів кримінологічної експертизи нормативно-правових актів і їх проєктів, а також моніторингу кримінологічної ефективності правового регулювання з метою вчасного виявлення та нейтралізації загроз національній безпеці, що формуються в орбіті суспільних відносин, які регламентуються відповідними правовими інструментами;

3) *політичні (військово-політичні) заходи* є платформою розгортання комплексної реформи системи протидії злочинам агресії. Водночас, їх ключова роль у реалізації організаційних, правових, економічних та інших заходів багато в чому визначає і складність в узгодженні й виробленні спільних позицій у цьому напрямі геополітично різнополярними акторами, які репрезентовані в колективних органах міжнародного управління. В основі консолідованої політичної волі завжди перебуває консенсус, домовленість. Останні ж не завжди досягаються швидко, безконфліктно. Як свідчить міжнародний досвід, нерідко потрібен значний час, сповнений збройними зіткненнями, економічними санкціями та іншими силовими акціями обопільного впливу суб'єктів протистояння, які у глобалізованому світі просто не можуть не зятягувати до орбіт своїх інтересів низку умовно третіх держав. Тим не менш серед політичних заходів, які мають вживатися та набувати подальшого наукового розвитку і супроводження, слід назвати такі, як:

- дипломатична превенція. Мова йде про наукову кримінологічну розробку та використання потенціалу дипломатичного впливу на рівні міжнародних, міждержавних взаємодій (як офіційних, так і неофіційних) для запобігання зовнішньополітичним злочинним діям щодо України [5, с. 420], які можуть розглядатися як готування до злочину агресії чи замах на неї. Не менш важливою виявляється кримінологічна діяльність дипломатичної служби на стадії триваючої агресії, що полягає в широкому інформуванні міжнародної спільноти про вчинювані злочини, ініціювання колективних заходів впливу;
- зміцнення обороноздатності країни, переозброєння Збройних Сил України, що є потужним стримуючим чинником, який тактично і стратегічно дозволяє забезпечити додаткові аргументи в політичному діалозі з актуальним чи потенційним агресором;
- створення регіональних військово-політичних блоків, здатних стати локальною протигагою існуючим об'єднанням зазначеного штибу та забезпечити відповідний масштаб колективної оборони для суб'єктів, що розташовані у зонах підвищеної конфліктності. До таких суб'єктів належить і Україна, яка перебуває у Балто-Чорноморському поясі геополітичної напруженості. У зв'язку з цим перспективи зміцнення оборонного потенціалу як потужний політичний фактор стримування агресії по відношенню до нашої країни вбачаються нами не тільки і не стільки у створенні окремих спільних з Польщею та Литвою військових з'єднань (на кшталт спільної військової бригади ЛитПолУкрбриг), а й у формуванні повноцінного військово-політичного альянсу

(з перспективною членства інших країн Балтії, а також Республіки Молдова) з колективними правами та обов'язками щодо захисту від актуальної та потенційної агресії з боку суб'єктів геополітичного тиску на вказаний політико-географічний регіон;

4) *культурно-психологічні заходи* – група освітніх, культурних, виховних, оздоровчих, інформаційно-безпекових заходів фундаментального для соціодинаміки значення, спрямовані на обґрунтування цивілізаційних та історичних засад існування й розвитку української держави, утвердження людиноцентристських перспектив державного будівництва, зорієнтованого на всемірну реалізацію соціальної цілісності людини, розкриття її творчого, конструктивного потенціалу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зауважимо, що викладені міркування щодо кримінологічних засад протидії злочинам агресії не варто розглядати як остаточні та довершені. Вони мають сприйматися як запрошення до дискусії, націленої на активізацію наукового пошуку оптимальних шляхів забезпечення миру і міжнародного правопорядку, захисту національної безпеки України, утвердження ліберально-гуманістичних перспектив для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Устав Организации Объединённых Наций : Международный документ от 26.06.1945 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
2. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организаций Объединённых Наций (А/8802) от 24.10.1970 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/351/54/IMG/NR035154.pdf?OpenElement>.
3. Резолюция Генеральной Ассамблеи Организации Объединённых Наций № 3314 (XXIX) от 14.12.1974 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml.
4. Римский устав международного уголовного суда : Международный документ ООН от 17.07.1998 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_588.
5. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія / Ю. В. Орлов. – Харків : Діса Плюс, 2016. – 656 с.

6. Воєнна доктрина України : Указ Президента України від 24.12.2015 р. № 555/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#n17>.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2016.

Валерий Васильевич СОКУРЕНКО,
доктор юридических наук, доцент
(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПРЕСТУПЛЕНИЯМ АГРЕССИИ

Статья посвящена характеристике криминологических основ противодействия преступлениям агрессии. Установлено, что они составляют систему междисциплинарных научных начал, подходов, руководящих положений в организации, разработке и реализации мер ранней, непосредственной и посткриминальной превенции, которые опираются на криминологические знания о детерминации, закономерностях воспроизводства преступлений агрессии, механизме преступного поведения, личности преступника. В структуре криминологических основ предложено рассматривать несколько базовых взаимосвязанных их компонентов: ориентирующий, структурный и функциональный. Дана их характеристика.

Ключевые слова: преступления агрессии, противодействие, криминологические основы, уровни, направления, меры.

Valerii V. SOKURENKO,
Doctor of Law, associate professor
(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

CRIMINOLOGICAL PRINCIPLES OF COUNTERACTING CRIMES OF AGGRESSION

The article is focused on criminological principles of counteracting crimes of aggression. It has been established that they form a system of interdisciplinary scientific principles, approaches, guidelines in the organization, development and implementation of measures for early, direct and post-criminal prevention, based on criminological knowledge on determination, the normality of reproduction of crimes of aggression, the mechanism of criminal behavior, offender's personality. The author has suggested to consider within the structure of criminological principles, a few basic interrelated their components: orienting, structural and functional.

Orienting component of criminological principles of counteracting crimes of aggression appears as axiological (value-worldview) and teleological (target) base of criminal and preventive activity. It has a long history of development and currently is characterized by an extensive network of humanistic and liberal guidelines and principles. It has been emphasized on the fact that we have to consider the nearest perspective of bringing the establishment of liberal and humanist dominant through the concept of non-violence within public administration at the local, national, regional and global levels as a general purpose in the structure of orienting component of criminological principles of counteracting crimes of aggression. In the future, it has to find its details in the cascade of tactical tasks, the specific list and sequence of the implementation of which will depend on the political and economic conditions, environmental and criminological situation.

Structural elements of counteracting crimes of aggression include: legal, resource bases, the system of subjects of general and special prevention. Special attention is paid on the need to develop international and legal mechanisms to overcome the veto to enable UN functions to be fully implemented.

Functional elements of the system of counteracting crimes of aggression are its dynamic components and ensure the implementation of the capacity of structural components according to their destination, status, the actual abilities. These elements include levels, areas and specific measures of criminal and preventive activity.

Among the levels, we allocate national, regional and global. Among areas we distinguish the following: ensuring stability of economic growth; formation of foreign accounts payable, as well as parameters of information security of the country taking into account the provisions of the Military Doctrine of Ukraine; monitoring, political and legal stabilization of the situation of domestic and foreign policy, taking into account the forecasts of military and political risks and their projection on the political situation of national, regional and global levels; reforming the educational system based on the restoration of historical truth, combating falsification, stimulation of national memory, respect and honor to the Ukrainian statehood. The measures of counteraction include economic, legal, political, cultural and psychological ones.

Key words: *crimes of aggression, counteraction, criminological principles, levels, areas, measures.*